

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования Республики Тыва

Управление образования администрации Каа - Хемского района

МБОУ СОШ с.Бурен-Хем

СОГЛАСОВАНО

ЗУВР Ооржак
/Ооржак О.Б./

УТВЕРЖДЕНО

Директор Бичекей
/ Бичекей А.А./

Приказ № 2/3
от «31» августа 2024г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родная (тувинская) литература»
для обучающихся 6-го класса

Составила учитель родного
языка и литературы Карди К.Б.

6 класс

Бөлүк	Тема	Шак, ай-хүнү	Өөреникчилерниң күүседир уjurлуг кол-кол ажил-чорудулгазы
Кирилде	«Литература – уран чүүлдүң хевири»	1	Төрээн – тыва чечен чогаал уран чүүлдүң бир хевири дээрзин билип алыры. Амыдыралды чечен овурже кирип чуруур онзагай талаларын сайгарган чугаага киржири. Кижиниң мөзү-шынарының болгаш эстетиктиг көрүжүнүң хевирлеттинеринге чечен чогаалдың салдарын тайылбырлап билири. Чаа өөредилге чылында номчуур чогаалдары-биле таныжары.

Аас чогаалы – чоннуң эртинези

Улустуң аас чогаалы.	Чогаал теориязы. Мифтер тоолчургу чугаалар болгаш төөгү чугаалар. «Ай, хүн». «Чеди-Хаан сылдыс». «Үгер канчап дээрже үне бергенил?». «Кижини канчап эң-не күштүг амытан	4	Чогаалды сайгарылгалыг номчууру азы эдерти чугаалаары. Тоолчургу чугааларда болгаш мифтерде дылдың чурумалдыг аргаларын тывары болгаш оларның чогаалга салдарын илередири Мифтер болгаш тоолчургу чугаалар деп терминнерниң ылгавырлыг онзагайларын илередири. Делегей хүлээп алыышкынын, чүдүлгени болгаш амыдыралда үнелер дугайын деңнеп, хайгаарап билири
----------------------	--	---	--

	болганыл?». «Күскениң чылга киргени». «Үттүг-Хая дугайында тоолчургу чугаа». «Хайыракан». «Теве-Адар».		
Улустуң аас чогаалы. Төөгү чугаалар	«Амыр-Санаа дугайында төөгү чугаа». «Кыры сөөгү». Хөөмейлээр Бүдүкпен».	7	Тоолчургу чугааларның идеялиг утка-шынарын тодарадып ажилдап билири. Амыр-Санаа болгаш Бүдүк-пенниң овур-хевиринде тыва чоннуң аажы-чаңы чуруттунганын: чараш мөзү-шынарын, чөптүг чорукту, төрээн чуртунга шынчы бараан болуп чоруурун бодунуң көрүжү, түрүжү-биле илередип билири. Гиперболаның чогаалдарда салдарын тодарадып билири.

			Янзы-бүрү чоннарның аас чогаалының хевири мифтерде октаргай, делегей, кижидугайында ниити чүүлдерни ылгап, илередип билири. «Памятники фольклора народов Сибири и Дальнего Востока» деп номнуң «Мифы, легенды, предания тувинцев» деп кезээ-биле таныжылга
Класстан дашкаар номчулга	Тоолчургу чугаа (башкының шилилгези-биле)	1	Тоолчургу чугааларда хөөредип чогаадып каанын илередип, сайгарып билири. Тоолчургу чугаа аас чогаалының хевиринде онзагай жанр деп тодаргайлап, төөгүлүг барымдааларга даянып, сөзүглелдин утказын чазып номчуп билири
Улустуң аас чогаалы. Тыва улустуң ырлары	Чогаал теориязы. Ыр, кожамык дугайында билиг. Тыва улустуң ырлары. «Кадарчы». «Ала караан дешкен болза». «Межегей». «Самагалдай». «Хандагайты». «Очалаңдан кедилерин»	4	Тыва улустуң ырларын тема аайы-биле бөлүктөп, тодарадып билири. Улустуң ырыларында чоннуң төөгүзүн, ёзу-чаңчылдарын, тыва кижиниң иштики делегейиншинчилеп өөренири Улустуң ырыларының онзагайын, дылының поэктиг оворлуун билип, сайгарыпбилири. Тыва улустуң ырларын күүседип билири

	«Тооруктуг долгай Тандым». «Өдүген-Тайга». «Чашпы-Хемим». «Алды баштыг Кара-Дагны». «Дөге-Баары».		
Улустуң аас чогаалы. Йөрээлдер	Кожамыктар	2	Тыва улустуң кожаң ырларының көшкүн чоннуң амыдыралынга салдарынтодарадып билири. Чоннуң кожаң ырларының дылының онзагайын, чиге, тода, чидиг угаан сиңгенинтодарадып билири. Кожаң ырыларның аялгаларының янзылары-биле таныжылга. Чон-нуң болгаш амгы үениң кожаң ырыларын тема аайы-биле бөлүктөп, деңнеп шинчилеп билири. Кожамыктап ырлап билири

Хам алгыштары	Чогаал теориязы. Алгыш-йөрээлдер	3	Алгыш-йөрээлдер – улустуң аас чогаалының бир хевири деп билип, оларныңидейлиг утка-шынарын толгаш тема аайы-биле бөлүктөрин тодарадып өөренири. Алгыш-йөрээлдерниң бөлүктээшкинин, уjur-утказының, тургузуунуң, хемчээ-линиң онзагайларын тодарадып билири. Алгыш-йөрээлдерниң идеялиг утка-шынары-биле таныжылга
	Чогаал теориязы. Хам алгыштары Ондар Шокар-Хамның тайга-сынны алганганы. Хамның чаштарны алганганы. Хамның Шагааны алганган алгыжы.	2	Хам алгыштары – «тыва дылдың онзагай байлаан көргүскен национал байлак», «шүлүк чогаалының эң-не бурунгу эртинези» дээрзин билип алыры. Алгыштарның уjur-утказының, уран-чечениниң болгаш тургузуунуң онзагайы-биле таныжары база тодарадып билири. Аянныг номчулга
Авторлуг тоолдар	Сарыг-оол С. А.	3	Чаа үе, революция темазын онзагай аян-биле дамчытканын илередири. Агар-Сандан ыяшта символ овор-хевир бар дээрзин билип алыры.

	«Агар-Сандан ыяш» Чогаал теориязы. Гипербола болгаш литота		Аас чогаал-биле харылзаалыын, чогаалдың, чогаалчының дылының онзагайын тодаргайлап, илередири. Гипербола болгаш литота дугайында таныжары, оларның чечен чогаалга салдарлыын илередири. Тоолдарда гипербола болгаш литота деп темага дыңнадыг кылыры. Бодунуң тоолун чогаадыры
Класстан дашкаар номчулга	Алтаргана. Бурят чоннуң аас чогаалында триадалар(ожук даштары)	1	Бурят болгаш тыва улустуң аас чогаалынга хамаарыштыр деңнелгелиг чугаа кылып өөренири. Бурят чоннуң аас чогаалының онзагайын илередири. Көшкүн аймак чоннарның мерген чугааларында үн алчып турар бир дөмей бодалдарны деңнээри
Россия чоннарының литературазы. Делегей литературазы	Гримм алышкылар «Ак чылан»	1	Тоолдуң идея-тематиктиг угланышкынын тодарадыры. Чогаалда мөзү-шынар айтырыын болгаш ооң кижизидикчи салдарын илередири. Тоолдарда ниити чүүлдү тыпкаш, оларның онзагайларын база оларда

			ниитиаргаларны илередири
Поэзия	Козлова С. В. «Аъттыг-шеригжи кыс»	1	Чогаалда лириктиг маадырның аажы-чаңының онзагайын илередири. Чогаалдың чугулазын болгаш чоннуң маадырларының – эки турачыларның аажы-чаңында ылгавырлыг талаларын тодарадып өөренири. Ада-чурттуң Улуг дайының чылдарында совет чоннуң маадырлыг чоруктарының дугайын өөренириниң чугулазын билири
Класстан дашкаар номчулга	Кузнецов И. Т. «Хайгыылчы Тоютчук»	1	Сюжетти эдерти чугаалаары. Чогаалдың темазын болгаш кол бодалын тодарадыры. Чогаалдың иштики хөөнүнге дүүштүр сагыш-сеткил илерээшкинин дамчыдып, аянынг номчууру. Кол маадырның овуру-хевиринге үнелел бээри. Хайгыылчы Тоютчуктуң хөделиишкиннеринге хамаарыштыр бодунуң үнелелин бээри
Ойнай-сылдай сойгалажыр			

Поэзия	Кудажы К-Э. К. «Маргылдаа»	1	Басняны рольдап аянынг номчууру. Чогаалда чидиг айтырыгны тодарадыры. Маадырларны деңнеп сайгарары. Авторнуң туружун илередип, сюжет, тургузуг талазы-биле чураанының онзагайын илередири. Басняның мөзү-шынар болгаш кижизидикчи салдарын делгереңгей тодаргайлап билири. Шээжи-биле номчулга
	Сүрүң-оол С. С. «Аът биле Оор»	1	Сөс-биле, фразеологтуг сөс каттыжышкыннарының утказы-биле ажыл. Басняның чогаалда мөзү-шынар айтырыын болгаш ооң кижизидикчи салдарын илередири. Маадырларның чурумун үнелеп, сайгарылгалыг чугаага киржири. Басняны рольдап аянынг номчууру

<p>Россия чоннарының литературазы.</p> <p>Делегей литературазы</p>	<p>Крылов И. А. «Шиижек биле көге- буга»</p> <p>Чогаал теориязы. Басня дугайында билиг</p>	<p>2</p>	<p>Басняны рольдап аянныг номчууру. Кижилер аразында хамаарылганы, кижилерде ниити болгаш ылгалдыг аажы-чаңнарны тодарадып билири. Авторнуң бодунуң маадырларынга, оларның аажы-чаңыга хамаарылгазын база кажар дилгиниң аажы-чаңын чүруурда, кылыг сөстөрениң салдарын илередип билири. Крыловтуң басняларында мөзү-шынар айтырыын болгаш ооң кижизидикчи салдарын сайгарып илередири.</p> <p>Литературлуг терминге хамаарышкан сөстөрни шиңгээдип ап, сөзүглелдерни сайгарып билири.</p> <p>Басня жанрының тывылганын болгаш дыл, түргүзүг талазы-биле онзагайларын илередири. Эрте-бурунгу үениң болгаш амгы үениң басняларының онзагайларын тодарадыры. Шүлүк болгаш басня жанрының дөмей болгаш ылгалдыг талаларын тодарадыры</p>
--	--	----------	--

Элээдилер делегейи

<p>Проза</p>	<p>Тока С. К. «Мерген», «Тас-Баштыг», «Шаагай», «База кыш» («Араттың сөзү» деп романдан үзүндү)</p>	<p>5</p>	<p>Романдан үзүндүлерниң ужур-утказын номчуп, билип турары. Чогаалдың амыдыралчы үндезиннери. Чогаалда авторнуң туружу болгаш ук байдалдың илереп кээрин тодарадып сайгарары. Тас-Баштыгның овуур-хевиринге характеристика бээри. Бойдус чурумалының (пейзажтың) чогаал кол бодалын ажыдарынга салдарын тодарадыры. Тоожу жанрын рольдап аянныг номчууру</p>
--------------	---	----------	--

<p>Проза</p>	<p>Сарыг-оол С. А. «Ол-ла Маскажык»</p> <p>Чогаал теориязы. Чогаал маадырының дугайынды билиг</p>	<p>4</p>	<p>Чечен чугааның темазын, чидиг айтырыглыын болгаш идеязын тодарадыры.</p> <p>Дылдың чурумалдыг аргаларының чогаал сайгарарына омурлуг салдарлыын база тургузуунда онзагай чүүлдерни (пейзаж, интерьер, маадырның иштики монологу) сайгарып билири. Чогаалда болуушкуннарга хамаарыштыр бодунуң туружун илередип, сайгарып, айтырыгларга харыылап билири.</p> <p>Лириктиг маадырның болгаш авторнуң омур-хевирин тодаргай ылгап, кызыгаарын айтып билири. Маадыр болгаш прототип, автор, чогаадыкчы допчу намдары деп билиишкиннерниң эге чадазын билип алыры.</p> <p>Сөзүглелден омур-хевирлерниң янзыларын: кол маадырның, бойдус чурумалының, үениң, чылдың, дириг амытанның, болуушкуннуң, бир чүүлдүң онзагайларын илередип билири.</p>
	<p>Сувакпит О. О. «Буянның сергези»</p>	<p>2</p>	<p>Чогаалдың утказын билип, аңаа дүүштүр чоок эдerti чугаалаары, айтырыгларга харыылаары. Чечен чугааның кол идеязын тодарадыры. Чогаал маадырларына, оларның хөделиишкиннеринге үнелел бээри. Персонажтарның чугааларына дүүштүр диалог чугаа тургузуп билири. Тоожу жанрын сайгарып өөренири</p>
	<p>Дуюнгар М. М. «Хлеб»</p>	<p>2</p>	<p>Чогаалдың утказын сөзүглелге чоок эдerti чугаалаары. Чечен чугааның темазын, идеязын тодарадыры. Чогаал маадырларын деңней сайгарып билири. Маадырларга, оларның хөделиишкиннеринге хамаарыштыр бодунуң бодалын, туружун илередип билири. Чогаалда болуушкуннарга, маадырларга хамаарыштыр авторнуң туружун база илередип билири. Калбак чогаалдың сюжедин сайгарары</p>

Россия чоннарының литературазы. Делегей литературазы	Неверов А. В. «Ташкент – аъштыг- чемниг Ташкент хоорай»	1	Чуртта болуп турган амыр эвес үелерни көргөн херечи бооп чурттап эрткен бөдүүн чоннуң амыдыралын билир чогаалчы А. Неверовтуң допчу намдары-биле таныжылга. Тоожунуң темазын, идеязын тодарадыры. 12 харлыг Додонов Мишканың омур-хевири үнелеп билири
Проза	Суваң Ш. М. «Кижиг-бүрүс»	3	Чогаалдың тема болгаш идеязы. Хар-оолдуң аажы-чаңыга үнелел бээри. Жанрның онзагайын тодарадып, дылының чурумалдыг аргаларын тып, сайгарыпбилири. Авторнуң мөзү-шынар айтырынын көдүргөн чогаалдары-биле таныжылга
Төрөөн чуртум делгемнери			
Проза	Ойдан-оол Х. М. «Эзир» (тоожудан үзүндүлөр)	3	Чогаалдың тема болгаш кол идеязын тодарадыры. Маа-дырларның аажы-чаңыга үнелел бээри. Тыва аңчыларның ёзу-чуруму, чаңчылдары-биле таныжары. Чогаалмаадырларын деңгей сайгарып билири
	Суваң Ш. М. «Азыранды» Чогаал теориязы. Проза болгаш шүлүк чогаалының ылгавырлыг талалары	2	Чогаалдың адын болгаш ужур-утказында илереттинген кол бодалды тодарадыры. Соктайның портредин түр-гузары. Чечен чугаада бичии уругларның болгаш улуг кижилерниң иштики деле-гейинге (аажы-чаңыга) үнелел бээри. Проза (калбак чогаал) болгаш лирика жанрларының ниити болгаш ылгалдыг талаларын ылгап билири. Чогаалды сайгары. Бердинген тема ёзугаар чогаадыг бижири
Поэзия	Сарыг-оол С. А. «Күс»	1	Чогаалдың идеялиг болгаш тема угланыышкынныг ужур-утказын бадыткалдыг илередип билири. Шүлүктүң дылының чурумалдыг аргаларының тып, сайгарыпбилири. Шүлүктүң кол бодалын тодарадырынга кандыг аргалар барын илередири. Лириктиг маадырның оуру болгаш күскү бойдус чурумалы-биле ажил. Аянныг номчулганы чедингир күүседери.

			Күс дугайында орус болгаш өске-даа чогаалчыларның чогаалдары-биле таныжылга
Поэзия	Доржу М. Б. «Экии, Тыва!»	1	Шүлүкте илереттинген кол бодалга авторнуң хамаарылгазын илередири. Темаболгаш кол бодалды тодаргайлап билири. Тываның овурун илередип билири
Класстан дашкаар номчулга	Кенин-Лопсан М. Б. «Авамның өө» Чогаал теориязы. Пафос	1	Шүлүктү аяанныг номчууру. Лириктиг маадырга үнелел бээри. Чогаалга даянып, аваның овурун хевирин тургузары. Чогаалдың идеялиг пафозун сайгарары. «Пафос»деп термин-биле таныжары
Россия чоннарының литературазы Делегей литературазы	Оралбаев О. «Тыва черге мөгейиг»	1	Чогаалчы О. Оралбаевтиң чогаадыкчы намдары-биле таныжылга. Шүлүктү номчуп, ужурун-утказын илередип билири. Тыва чоннуң иштики делегейиниң бай-байлаан чогаалга даянып тодаргайлаары. Авторнуң ажыглааны дылдың чурумалдыг аргаларын тып, сайгарып билири
Поэзия	Даржай А. А. «Өгге йөрээл»	1	Шүлүктү аяанныг номчууру, идеялиг пафосту илередири. Дылдың чурумалдыг аргаларын, чогаалдың тургузуун (композицияны) онзагайлап билири. Чогаалдың ужурун-утказынга авторнуң хамаарылгазы
Поэзия	Салчак М. Б. «Амытаннар чылы»	1	Шүлүктү аяанныг номчулгазы. Чогаалдың идеялиг ужурун-утказын илередири. Чогаалга даянып, чөөн чүк улузунуң ай-хүн санаашкынынга үнелел бээри. Ай, чыл санаашкынында ниити, бот-тускайлаң онзагай болгаш чоннуң чаңчылчаан ёзу-чаңчылдарында онзагайларын илередири
Көжеге-даа ажыттынды			
Драматургия	Көк-оол В. Ш. «Чаргы»	2	Чогаалдың идеялиг ужурун-утказын илередири. Шииде чөрүлдээни илередири. Шиини маадырлары болгаш оларга деңнелгелиг үнелелди бээри. Маадырларның хөделииш- кининге хамаарыштыр бодунуң бодалын, туружун илередири
	Танова Е. Т.	3	Шиини рольдап номчууру. Фантастиктиг хамаарылганың уруглар

	«Илбилиг согун»		Шииниң улустуң аас чогаалы-биле холбаалы. Бердинген темага чогаадыг бижири
Шупту:		68 ш.	